

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2021.3.2.18>

KONCEPCJA PIENIĄDZA W TWORZENIU KOMICZNEGO W UKRAIŃSKIEJ PRASIE RADZIECKIEJ LAT 80. XX WIEKU

Oleksandra Chornomorets

*aspirantka Katedry Języka Ukraińskiego Wydziału Filologicznego Charkowskiego Uniwersytetu
Narodowego imienia W.N. Karazina
ORCID ID: 0000-0002-7777-9345
e-mail: sash.ermolaewa@gmail.com*

Adnotacja. Artykuł poświęcony koncepcji PIENIĄDZA w języku ukraińskiej prasy radzieckiej lat 80. XX wieku i jej roli w tworzeniu komicznego. Za pomocą metod analizy interpretacyjnej i logiczno-semantycznej na materiale gazet „Młodzież Ukrainy”, „Sowiecka Ukraina”, „Wieczorny Charków” i czasopisma „Żowteń” określono główne środki językowe realizacji komicznego z udziałem słownictwa z pola analizowanej koncepcji. Stosunek do PIENIĘDZY w ZSRR był ideologiczny, często w opozycji „własne-obce”, gdzie obce jest kapitalistyczne, pieniądze leżą u podstaw jego obrazu wartości. Media budują obraz Właściwego radzieckiego człowieka obojętnego na pieniądze, jeśli człowiek jest zainteresowany pieniędzmi, stał się przedmiotem satyrycznej krytyki w prasie. Według naszych obserwacji autorzy w odniesieniu do opisywanego zjawiska zajmują ironiczno-karcące stanowisko, które nie zależy od osoby autora, tematyki artykułu, czasu i miejsca publikacji. W proponowanym artykule przeanalizowano również model tworzenia komicznego z udziałem metafory poznawczej PIENIĄDZE SĄ RELIGIĄ, i PIENIĄDZE SĄ WOJNĄ. Odwoływanie się do tych dwóch pojęć o negatywnej konotacji ma na celu zintensyfikowanie stanowiska autora (a więc i ZSRR jako całości, a w szczególności każdego czytelnika) w tych kwestiach.

Słowa kluczowe: metafora poznawcza, prasa radziecka, ironia, satyra, ZSRR, komizm.

THE CONCEPT OF MONEY WITHIN THE CREATION OF THE COMICALITY IN THE UKRAINIAN SOVIET PRESS IN THE 80S OF THE XX CENTURY

Oleksandra Chornomorets

*Postgraduate Student at the Department of Ukrainian Language
of the Faculty of Philology
V.N. Karazin Kharkiv National University (Kharkiv, Ukraine)
ORCID ID: 0000-0002-7777-9345
e-mail: sash.ermolaewa@gmail.com*

Abstract. The article is devoted to the concept of MONEY in the language of the Ukrainian Soviet press of the 80s of the XX century and its role in the creation of comical content. With the help of the methods of interpretive and logical-semantic analysis of the contents of the newspapers “Molod Ukrainy”, “Radianska Ukraina”, “Vechirniy Kharkiv” and magazine “Zhovten”, the main linguistic means of realization of the comicality with the involvement of vocabulary from the field of the analyzed concept. The attitude to MONEY in the USSR viewed through a prism of ideology, often within the opposition of “one’s own property – another’s property”, where another’s property is considered something capitalist, with the money being its basis. The media built an image of the proper Soviet man, who is indifferent to money, but if a person is interested in money, it became the object of satirical criticism in the press. According to our observations, the take an ironic and accusatory position in relation to the described phenomenon, and it does not depend on the identity of the author, the subject of the article, time and place of publication. The proposed article also analyzes the model of creating comicality with the use of a cognitive metaphor MONEY IS RELIGION and MONEY IS WAR. Addressing these two concepts, which have a negative connotation, is intended to intensify the position of the author (and hence the USSR in general, and each reader in particular) in relation to these issues.

Key words: cognitive metaphor, Soviet press, irony, satire, USSR, comic.

КОНЦЕПТ ГРОШІ У ТВОРЕННІ КОМІЧНОГО В УКРАЇНСЬКІЙ РАДЯНСЬКІЙ ПРЕСІ 80-Х РОКІВ XX СТОЛІТТЯ

Олександра Чорноморець

*аспірантка кафедри української мови
філологічного факультету
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна (Харків, Україна)
ORCID ID: 0000-0002-7777-9345
e-mail: sash.ermolaewa@gmail.com*

Анотація. Стаття присвячена концепту ГРОШІ в мові української радянської преси 80-х років XX сторіччя та його ролі у творенні комічного. За допомогою методів інтерпретаційного та логіко-семантичного аналізу

на матеріалі газет «Молодь України», «Радянська Україна», «Вечірній Харків» і журналу «Жовтень» визначено основні мовні засоби реалізації комічного із залученням лексики з поля аналізованого концепту. Ставлення до ГРОШЕЙ в СРСР зумовлювалось ідеологічно, часто в опозиції «своє – чуже», де чуже – це капіталістичне, в основі його ціннісної картини лежать гроші. Засоби масової інформації вибудовують образ правильної радянської людини, байдужою до грошей, якщо ж людина зацікавлена в грошах, то вона ставала об'єктом сатиричної критики в пресі. За нашими спостереженнями, автори щодо описуваного явища займають іронічно-викривальну позицію, яка не залежить від особистості автора, тематики статті, часу та місця публікації. У пропонованій статті проаналізовано також модель творення комічного із залученням когнітивної метафори ГРОШІ – ЦЕ РЕЛІГІЯ і ГРОШІ – ЦЕ ВІЙНА. Звернення до цих двох концептів, які мають негативну конотацію, покликане інтенсифікувати позицію автора (а отже, і СРСР загалом, і кожного читача зокрема) щодо цих питань.

Ключові слова: когнітивна метафора, радянська преса, іронія, сатира, СРСР, комізм.

Вступ. Когнітивна лінгвістика – один із напрямів сучасного мовознавства. Ця галузь базується на твердженні, що мова і сприйняття світу взаємопов'язані. Проблемам когнітивної лінгвістики присвячені дослідження А. Вежбицької, Н. Венжинович, С. Воркачева, В. Карасика, О. Кубрякової, Дж. Лакоффа, О. Селіванової, А. Приходька та інші. Центральним поняттям когнітивної лінгвістики є концепт. За З. Поповою і Й. Стерніним, концепт – це «базова одиниця мисленнєвого коду людини і результат пізнавальної діяльності особи і суспільства» (Попова, Стернін, 2010: 34).

В українському мовознавстві концепт ГРОШІ викликав цікавість учених, які здійснювали дослідження на різному матеріалі. Так, Г. Малиновська досліджувала цей концепт на матеріалі паремій української мови і дійшла висновку, що в українській наївній картині світу система ціннісних координат щодо поняття ГРОШІ чітко розмежована на позитив і негатив і залежить від того, з якого аспекту (матеріального чи морального) відбувається оцінка феномену грошей (Малиновська, 2010: 82). К. Руснак вивчала концепти ГРОШІ і БАГАТСТВО в дискурсі української преси, зокрема і на матеріалі радянської преси. О. Голубовська також працювала з пареміями української мови, але досліджувала багатство та бідність у національних мовних картинах світу (на матеріалі української, російської, англійської та китайської мов).

Матеріал і методи досліджень. Наше завдання полягає у тому, щоб за допомогою методів інтерпретаційного та логіко-семантичного аналізу на матеріалі газет «Молодь України» (далі МУ), «Радянська Україна» (далі РУ), «Вечірній Харків» (далі ВХ) і журналу «Жовтень» схарактеризувати роль концепту ГРОШІ у творенні комічного в радянській пресі.

Результати та їх обговорення. Одинадцятитомний словник української мови дає таке визначення поняття гроші: 1. Металеві і паперові знаки, що є мірою вартості під час купівлі і продажу. 2. Капітал, статок.

В аналізованих текстах досить повно представлене поле концепту ГРОШІ, що складається з різних лексем на позначення цього поняття: гроші (нейтральне), грошенята (зменшено-пестливе), копійки (нейтральне, часто в значенні «мало грошей»), копійчина (близьке до копійка), карбованець, асигнації, кошти, акції, мерзений метал (тут одразу міститься оцінка і матеріал). Виділяється окрема група лексем, що позначають номінал грошових одиниць: гривеники (розмовне), полтинники, трояк (розмовне).

Дослідники, зокрема О. Голубовська, відзначають онтологічну амбівалентність грошей: в українському і російському сприйнятті гроші мають одночасно і позитивну, і негативну характеристику. На думку О. Голубовської, витоки негативного ставлення до багатих та багатства загалом криються у християнській православної моралі і в «общинній психології» (особливо сильній у росіян), де першими в ієрархії цінностей стояли принципи колективізму, демократії та соціальної справедливості (Голубовська, 2004: 245).

Цей принцип корелюється зі ставленням до грошей в СРСР. В пресі аналізованого періоду ми побачила цілий пласт текстів, побудованих на негативному ставленні до грошей і до людей, які хочуть мати більше грошей. Оскільки переважно йдеться про людей, які намагалися заробити, користуючись своїм службовим становищем, можна було б такі тексти назвати критикою саме зловживання на робочих місцях, але детальніший аналіз показує важливу роль концепту ГРОШІ в таких текстах. Також концепт ГРОШІ залучений до характеристики та негативної оцінки не-радянського способу життя, на позначення США та країн Західної Європи часто використовувалась сполука «капіталістичний світ», «капіталістичні країни», тобто в основі їх ставились саме гроші. І це було одним із основних пунктів протиставлення радянського та іншого світу, способу мислення і погляду на світ – капіталізм проти соціалізму. Показовим тут є такий уривок:

Ставлення до мерзеного металу в різних системах і в різних людей різне. Ну, скажімо, коли запитати вас, нас – усіх, хто «стріляє» трояк до зарплати, – навіть вам гроші, ми скажемо: щоб сплатити борги, щоб жити, одне слово – зводити кінці з кінцями. Мультимільйонер з-за гір, з-за долів скаже коротко: щоб робити гроші (РУ, 1989).

Автор, спираючись на концепт ГРОШІ, вибудовує образ звичайної радянської людини, ставлячи знак рівності між *жити* і *зводити кінці з кінцями* (за словником: ледве справлятися з матеріальними труднощами, нестатками). Важливо, що в радянській системі цінностей це позитивна характеристика. Простій радянській людині протиставляється людина *з-за гір, з-за долів*, але не така сама звичайна, а одразу мультимільйонер, який не має в житті іншої мети, окрім як *робити гроші*. Таким чином, автор одразу показує: в тій, іншій системі цінностей, вагу має лише людина з грошима. Також у поданому уривку використовується вислів з поля концепту *мерзений метал*. Імовірно, це переклад російського вислову «презренный металл», що позначає гроші, у деяких словниках із приміткою жартівливе. В аналізованому ж контексті вислів «мерзений метал» підкреслює загальне негативне ставлення до грошей в СРСР.

Інна Ренчка у роботі «Лексикон тоталітаризму» зазначає, що лексичні одиниці, які належали до антагоністичної ідеології, в СРСР набували негативної конотації, зокрема це стосується і поняття капіталізм. Ця лінгвіоідеологема і похідні від неї (капіталіст, капіталістичний тощо) нав'язувала мовцєві оцінку певного поняття чи явища ще до того, як він знайомився з його змістом (Ренчка, 2018: 80–82).

Розгляньмо ось такий уривок:

Основна біблійська вимога – рівність, на думку тих же телекоментаторів, реальна в капіталістичному раю. Мільйонери рівні між собою, бідняки у своїх правах – теж. Чорношкірі у своїй безправності рівні прямо-таки надзвичайно! Особливо у заграві від вогню ку-клус-кланівського хреста. Хіба це не рай земний? (МУ, 1985)

Через когнітивну метафору ГРОШІ – ЦЕ РЕЛІГІЯ відбувається об'єднання двох чужих і негативних у радянській картині світу дискурсів – релігія і гроші. Відповідно, інтенсифікується негативна оцінка. Риторичне питання та обрамлення *капіталістичний рай – рай земний* створюють іронічний ефект.

Звернення до концепту РЕЛІГІЯ відбувається і в такому уривку:

Немає місця кращого на нашій планеті, ніж Ізраїль. Там панує загальне благоденство, всі з кожним роком багатіють, гроші роблять з нічого... (ПУ; 1981).

Автор ставить знак рівності між поняттями благоденства (навіть саме це слово стилістично забарвлене) і багатства. В СРСР гроші хоч і не мали цінності самі по собі, але вони позначали цінність праці, відповідно, уміння «робити гроші з нічого» – це негативна характеристика.

Для інтенсифікації сатиричного ефекту фіксуємо поєднання трьох концептів: ГРОШІ, РЕЛІГІЯ, ВІЙНА:

А скільки ж коштів пожере вашінгтонський ракетно-ядерний Молох, коли той день вже настане? Адже Пентагонові вже мало двохсот мільярдів на рік: він планує витратити в 1985 році всі 325 мільярдів доларів. По-вашінгтонському це і має означати «разом господу помолимося!..» (ПУ; 1984)

Чіткі цифри (кошти, витрачені на воєнний сектор) контрастують з релігійною метафорою (образ бога Молоха, що є символом жорстокості).

До концепту ГРОШІ часто вдавались для характеристики (звичайно, негативної) американського способу життя. Це добре видно, наприклад, у такому уривку:

Що?.. Безкорисливо?.. А дзуськи не хоче? – вигукнули відповідні діячі у Вашингтоні. І розпорядилися розподілити шлях, по якому нестимуть у США олімпійський факел до Лос-Анджелеса, на короткі відтинки і продавати за гроші право нести факел на кожному з таких відтинків... (ПУ; 1984).

Використання плеоназму *продавати за гроші* разом з риторичним питанням *Безкорисливо?* створюють комічний ефект.

Негативне ставлення до ринкових відносин бачимо в такому уривку:

Зрозуміла запопадливість Хейга: покинувши урядову службу, колишній державний секретар зайняв одне з керівних крісел у компанії «Юнайтед текнолоджіз», тій самій, яка тільки за один рік розробки ідеї проти-супутникової оборони АСАТ встигла одержати більш як п'ятсот мільйонів доларів... За такі гроші капіталіст продасть навіть віршовку, на якій його повісять (ПУ; 1985).

Виділена фраза є однією з інтерпретацій цитати Леніна, а через авторитетність її автора – і незаперечним фактом для радянської людини. Використання прецедентного вислову посилює сатиричність тексту.

До поля концепту ГРОШІ також належать лексеми на позначення фінансових операцій, така лексика, переживаючи певні трансформації, може змінювати стилістичне забарвлення:

Усе, здавалося б, зрозуміло і ясно. Та на диво на зустрічах керівників США з американцями польського походження перші з награною пристрасстю закликають до перегляду рішень Ялтинської конференції з так званого польського питання. Прийом, прямо скажемо, не оригінальний. І карту вони витягли децю «засвічену». Наперед ясно, що купонів з цих акцій вони не «настрижуть» і не «наголять» (Жовтень; 1984).

ФО «стригти купони» має значення: користуватися ранніми здобутками, попередніми досягненнями. Ця ФО пов'язана зі значенням слова «купон» – відрізна частина цінних паперів, за якими відбувається виплата дивідендів. Автор, використовуючи лапки і синонім до стригти – голити, іронізує над діями об'єктів своєї статті.

З іронією говорить автор про ринкові відносини в політичній площині:

Продавали вони «вільну неньку Україну» всім, хто давав гроші (ПУ; 1981).

Дії політичних діячів, які боролися за незалежність України, подаються гостро-сатирично, поєднання в одному контексті лексем з протилежною семантикою (*продавали вільну*), а також використання лексеми з дискурсу супротивника (*ненька Україна*) створює іронічний ефект.

Вживання стилістично забарвлених ФО також відбувається з метою негативної характеристики:

Американці народ діловий, практичний. Вони просто так не сіють доларами і... промовами. Політики США сподіваються на певний політичний зиск. Хоча він ламаного гроша не вартий (Жовтень; 1984).

Стилістично знижена ФО *гроша ламаного не вартий* використовується для негативної характеристики політичних опонентів СРСР. Для інтенсифікації негативної конотації автор іронічно використовує лексику з позитивним значенням (*діловий, практичний*). Ознаку практичності підтверджує використаний фразеологізм *сіяти грішми* у трансформованому варіанті: *не сіють доларами*. Трансформація відбувається шляхом заміни компонента (використання номену *долар*, тобто назви грошової одиниці конкретної держави, замість загального поняття ГРОШІ) і зміни значення на протилежне за допомогою заперечної частки *не*. Іронічно-негативну позицію автора підкреслює лексема *політики* з відповідною зневажливою конотацією.

Отже, у текстах, у яких відбувається критика політичних антагоністів СРСР, автори вдаються до концепту ГРОШІ, щоб підкреслити розбіжності в ціннісних картинах світу.

Втім, концептуалізація ГРОШЕЙ відбувається і в текстах радянської тематики. Основним об'єктом критики стають громадяни СРСР, які прагнуть мати більше грошей, аніж можуть офіційно заробити, а тому вдаються до нелегальних способів отримання грошей.

У таких текстах спостерігаємо контраст з основним радянським принципом про культ бідності, людина не може прагнути мати гроші, якщо прагне – це погано, це не радянська людина.

К. Єремєєва у роботі «Творення колективних ідентичностей» пише, що критика радянського способу життя відбувалась шляхом відокремлення об'єкта критики від інших радянських людей. Автори статей називали прізвище й ім'я особи (поганого Свого), вказували її місце роботи – це робилося для того, щоб підкреслити: проблема в конкретних людях, а не в системі загалом (Єремєєва).

У тексті «Лівак у спокусі» автор порушує проблему водіїв, які беруть від пасажирів гроші за проїзд, не видаючи натомість квитки, відповідно, ці гроші проходять повз касу. Автор іронічно описує ситуацію через концепт ГРОШІ:

Темні часи! Дикі пращурі! А з якими спокусами боролися! З глобальними! А ти спробуй встояти перед нашими, сучасними. Коли топчешся по грошах, щоб не підібрати легкої копійки! Спробуй відвести руку пасажирів з повною жменю гривеників за «лівий» рейс (РУ; 1986).

У цьому уривку використано одразу кілька сталих виразів, що зачіпають фінансову сферу: *топтатися по грошах* (мати вдосталь грошей), *легка копійка* (тобто легко, без зусиль отримана). Нагромадження близьких за значенням сталих сполук інтенсифікує авторську іронію. Іронічна позиція автора посилюється і далі в тексті, коли він перекладає вину за це з самих водіїв на пасажирів:

Ох уже ці пасажирі! Просто безмоторні дияволи з відрами, квітами та іншим багажем. Солодкоголосим хором співають своє: «Підвези!», а потім, збивши водія з путі праведного, заламують йому руки і пхають до його кишень гривеники. Хіба не ясно? Вони їздять тільки для того, щоб спокушати бідного трудівника баранки, не інакше (РУ; 1986).

Тут автор вдається до концепту РЕЛІГІЯ, використовуючи відповідну лексику: дияволи з відрами, солодкоголосий хор, збивши з путі праведного, спокушати. Об'єднання концептів РЕЛІГІЯ і ГРОШІ в одному контексті акцентує негативну оцінку явища та іронічність тексту.

Питання нечесних водіїв, які прагнуть заробити на безбілетних пасажирів, порушується в українській пресі того періоду неодноразово, Зокрема:

Вони, і цьому живий свідок В.Я. Гарантуш, навіть не моргнувши оком, можуть виставити на глум і загальній посміх тих, хто їм від душі кладе на лапу гривеники, полтинники і карбованці за безбілетний проїзд (РУ; 1981).

У цьому уривку автор поєднує два сталі вислови, що мають протилежну конотацію: від душі – щиро (позитивна конотація); *класти на лапу* – давати хабар (негативна конотація, до того ж ФО належить до поля концепту ГРОШІ). Відповідно, утворюється сполука з дещо оксиморонним відтінком, що й викликає комічний ефект.

Для опису негативної ситуації автор статті використовує лексику, що позначає давно неактуальні радянської картині світу реалії:

Тільки в таксі, як усім відомо, за красиві очі і кілометра не пройдеши. Якусь копійчину обов'язково викласти треба. От В. Кравець і виклав: повновагих 90 карбованців ще й 90 коп. Як бачите, великої щедрості людина. По-купецькому розплачується... з каси підприємства. Зате – шик і комфорт (РУ; 1985).

Ознака по-купецькому належить до периферії концепту ГРОШІ, автор її використовує для негативної характеристики суб'єкта: ознака інтенсифікує попереднє речення (*великої щедрості людина*) і водночас контрастує з наступною фразою (*з каси підприємства*), що і створює комічний ефект.

Комічний ефект виникає, коли в одному контексті взаємодіють лексеми, які належать до одного концепту, але позначають різні його ознаки:

Але все це були безготівкові розрахунки. Отже, якоюсь мірою умовні, уявні. Ну, щезли з розрахунків «Кролівника» кілька сотень карбованців, ну, з'явилися вони потім записаним рядочком в ощадній книжці. Ну й що? Так можна і мільйон перерахувати (не з рахунків «Кролівника», звичайно) і по-справжньому не відчутти, не пережити акту збагачення. Інша справа, коли одержуєш готівняком, коли хрусткі папірці так приємно лоскочуть руку (РУ; 1981).

У цьому контексті вжито одиниці, які позначають різні ознаки концепту:

1. Розрахунок може відбуватися в різний спосіб (для цього вживається нейтральна сполука *безготівковий розрахунок* і розмовне *готівняком*).

2. З грошима можуть відбуватися різні маніпуляції: гроші можна зберігати (*рядочок в ощадній книжці*), перераховувати (*можна і мільйон перерахувати*).

3. Гроші можуть викликати різні відчуття (*не пережити акту збагачення, хрусткі папірці так приємно лоскочуть руку*).

Для творення комічного ефекту автор для передачі ознак концепту ГРОШІ використовує лексику з різним стилістичним забарвленням.

Автори вдавались і до використання сталих виразів для характеристики певної ситуації:

Отак безжурно і праведно, із свіжою копійкою з міста й жила собі у Тютюках А.Є. Кифоренко, милуючись незабрудненим навколишнім середовищем, коли б не сусіди... Іноді життя від них нема, від тих сусідів! Усе вони знають. Усюди сунуть свого цікавого носа. Не те що в село – на край світу треба від них тікати! (РУ; 1984).

У цьому уривку комізм не будується на концепті ГРОШІ, але ФО *свіжа копійка* слугує для творення образу об'єкта критики автора, а також порушує питання походження цих додаткових грошей.

ФО, які не мають фінансового складника, відповідно трансформуються:

Як тільки у когось з наближених Цукермана в кишені виявлялася дірка, її негайно латали асигнаціями з каси управління (РУ; 1981)

Зокрема, в поданому прикладі відбувається розширення ФО *латати дірку* (частково задовольняти потреби в чомусь вкрай необхідному) лексемою *асигнації*, що належить до поля концепту ГРОШІ.

З викривальною метою автор вдається до прямої інтерпретації ФО:

То так лише говориться, що спокушає водіїв таксі копійка. Ні. Монета в 1 копійку їх нічим не приваблює. Бо занадто вже мізерна – на копійку не розбагатієш. От якби карбованців п'ять чи шість хтось із пасажирів зайвих кинув! І на край світу повезуть (ВХ; 1984).

Лексема *копійка* часто вживається на позначення грошей взагалі, у цьому контексті вона вживається в прямому значенні, що створює комічний ефект.

Ми вже говорили, що в СРСР бажання мати гроші вважалося негативною рисою. Це стосувалось навіть таких цілком законних речей, як-от зарплата чи премія, передусім у ситуаціях, коли іншої мотивації працювати в людини не було:

Премія вносить приємну розрядку в сіру одноманітність буднів і зарплат /.../ А які свята проводяться в нас? «День рибалки. Здрастуй, премія, тьфу, літо», «День премії, а хай тобі, день птахів» (РУ; 1981).

Автор ніби обмовляється, але так показує справжні мотиви. Контраст вигуків з офіційністю назв заходів творить комізм.

Також відбувається критика людей, які отримують зарплату, але легковажно ставляться до виконання своїх обов'язків:

Зарплату вчені, конструктори одержують? Ну, а коли одержують, значить, не може такого бути, щоб нічого не робили. Проблема вивчається, досліджується, випробовується. Публікуються рекомендації. Захищаються дисертації... Звичайно, не все одразу і легко дається. Кандидатську, буває, захистиш, а жук від того й не кашляне. Тоді сидить учений та й думає: «Пошли, боже, жука і на докторську!» А там і на членкора чи самого академіка... Користь, як бачите, є і неабияка (РУ; 1989).

Загальний іронічний тон тексту виражає негативне ставлення автора до такого явища.

Висновки. Гроші розглядаються передусім у контексті їхньої ролі в житті людини і суспільства. В аналізованих текстах елемент комічного, який реалізується через цей концепт, зумовлений передусім роллю концепту для характеристики ціннісної картини світу СРСР та його політичних опонентів. Концепт ГРОШІ у радянській пресі часто ставав об'єктом ідеологізації, підкреслюючи протиставлення «свій-чужий», це стосується передусім текстів, спрямованих на критику не-радянського способу життя (як за кордоном, так і всередині країни). Одиниці з поля концепту самі по собі переважно не є носіями комічного значення, але вживаються в іронічних контекстах, набуваючи експресивності. Перспективним видається дослідження ролі інших концептів для творення комічного.

Список використаних джерел:

1. Голубовська І. Етнічні особливості мовних картин світу: Монографія, 2-е вид. випр. і доп. Київ : Логос, 2004. 284 с.
2. Єремєєва К. «Рішуча боротьба зі сміхачами-одинаками»: творення колективних ідентичностей за допомогою сміхових практик в радянському суспільстві. DOI: [https://doi.org/10.18524/2410-2601.2020.2\(34\).218132](https://doi.org/10.18524/2410-2601.2020.2(34).218132). URL: <http://doksia.onu.edu.ua/article/view/218132> (дата звернення: 27.07.2021).
3. Малиновська Г. Концепт «Гроші» в українській мовній картині світу. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/37758/07-Malynovska.pdf?sequence=1> (дата звернення: 27.07.2021).
4. Попова З., Стернин І. Когнитивная лингвистика. Москва : АСТ: Восток-Запад, 2010. 314 с.
5. Ренчка І. Лексикон тоталітаризму. Київ : Кліо. 2018. 232 с.

References:

1. Holubovska, I. (2004). Etnichni osoblyvosti movnykh kartyn svitu (Ethnic features of linguistic pictures of the world). [in Ukrainian].
2. Yermieieva, K. (2020). «Rishucha borotba zi smikhachamy-odynakamy»: tvorennia kolektyvnykh identychnosti za dopomohoiu smikhovykh praktyk v radianskomu suspilstv. (Decisive fight against lonely boosters: creating collective identities using laughter practices in the soviet society) DOI: [https://doi.org/10.18524/2410-2601.2020.2\(34\).218132](https://doi.org/10.18524/2410-2601.2020.2(34).218132) [in Ukrainian].
3. Malynovska, H. (2010). Kontsept «Hroshi» v ukrainskii movnii kartynu svitu (Field structure of the paroemia zone of the concept “money” in the ukrainian linguaculture in the world map) URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/37758/07-Malynovska.pdf?sequence=1> [in Ukrainian].
4. Popova, Z., Sternin, Y. (2010) *Kognitivnaia lingvistika (Cognitive linguistics)*. Moskva: AST. [in Russian].
5. Renchka I. (2018). *Leksykon totalitaryzmu (Lexicon of totalitarianism)*. Kyiv: Klio. [in Ukrainian].